

VILIAM ROZLOŽNÍK – STROJCA OBJAVU GOMBASECKEJ JASKYNE

Marcel Lalkovič

Koncom novembra 2001 uplynulo 50 rokov od objavu Gombaseckej jaskyne, ktorá je prvou v poradí tzv. veľkých objavov členov Slovenskej speleologickej spoločnosti (SSS) od jej ustanovenia v septembri 1949. V tejto súvislosti sa medzi objaviteľmi spomína i meno Viliama Rozložníka, jedného z členov kolektívu, pričinením ktorého sa objav jaskyne stal reálnym skutkom. Aj keď sa na prieskume Čiernej vyvieracky, ktorou sa preniklo do priestorov Gombaseckej jaskyne, podieľal niekoľkočlenný kolektív rožňavských jaskyniarov, dnes si len málokto uvedomuje, že práve V. Rozložník predstavoval ústrednú postavu diania, ktoré napokon úspešne zavŕšil objav novej jaskyne.

Pojem „rožňavské jaskyniarstvo“, ktorý sa zrodil v povojnovom období, sa totiž spája s osobou V. Rozložníka. O jaskyne síce prejavoval záujem už dávnejšie, ale až po návrate do Rožňavy (istý čas pôsobil v Spišskej Novej Vsi), kde pracoval ako technický úradník na riaditeľstve Gemerských baní, sa tu pod jeho vedením sformovala skupina záujemcov o tunajší kras. Pre začiatok si za pracovný rajón vytýčila Horný vrch a časť Silickej planiny. Na adresu jej počiatkových aktivít treba povedať, že už začiatkom októbra 1950 sa prvýkrát pokúšala prehliť rievčisko v Čiernej vyvieracke. Vtedy sa im podarilo znížiť jej hladinu o 50 cm, ale nedostatočný výstroj nepostačoval na takýto charakter práce. V novembri 1950 sondaovali v jaskyni Ľudmila a potom ďalšie aktivity zamerali na jaskyne a priepasti Horného vrchu.

Keď sa V. Rozložník dozvedel o existencii SSS, prejavil koncom októbra 1950 záujem o vstup do jej radov a požiadal o udelenie súhlasu na kutacie práce. Ukázalo sa, že to bol dobrý tah. Za krátky čas sa stal jej členom a kontakt s tajomníkom SSS V. Benickým, ktorý prerástol do úprimného priateľstva, v mnohom pozitívne ovplyvnil jeho jaskyniarske smerovanie.

Aj keď Rozložníkovu skupinu zo začiatku zamestnávala Čertova diera na Hornom vrchu, ich prvým významným pracoviskom sa stala Čierna vyvieracka. Začiatkom októbra 1951

pustili sa opäť do prehľbovania jej rievčiska a práve tu sa v plnej miere preukázala odborná zdatnosť V. Rozložníka. Prv než sa so skupinou pustil do znižovania hladiny jej vód, načrtol svoju predstavu o postupe otváracích prác. Správne predpokladal, že pôvodný otvor vyvieracky leží značne nižšie. Počítal preto s maximálnym znižovaním vodnej hladiny a následným prestrielením sífónu na druhú stranu. V nasledujúcich týždňoch sa jeho predpoklad plne potvrdil a v druhej polovici novembra 1951 vyústil napokon do objavu Gombaseckej jaskyne.

Pracovné vypätie a iné okolnosti súvisiace s objavom jaskyne spôsobili, že načas vypadol z dovedajšieho jaskyniarskeho rytmu. Na dlhšie obdobie ochorel. Zakrátko sa ukázalo, že jeho predstavy o Čiernej vyvieracke sú v niečom iné než niektorých členov pracovnej skupiny. Z útržkovitých informácií možno dnes dospieť k poznatku, že za ťažisko ďalšej činnosti skupiny po objave novej jaskyne považoval komplexný prieskum jej priestorov, čiže i naďalej chcel pokračovať v činnosti, prostredníctvom ktorej by sa črtala reálna šanca na objav ďalších častí jaskyne, čo však narážalo na nepochopenie jeho dovedajších kolegov. To ho napokon donútilo k tomu, aby v skupine do istej miery prehodnotil svoje dovedajšie účinkovanie. Keďže sa Gombaseckej jaskyne nemienil len tak ľahko vzdať a naďalej jej venoval pozornosť z hľadiska prieskumu ďalších častí, prestal sa podieľať na aktivitách, ktoré súviseli s vedením skupiny. Ťažisko svojej činnosti presunul do fotografovania, merania a dokumentácie jej priestorov.

Rozložníkov postoj v otázke Gombaseckej jaskyne plne korešponduje s vtedajším vývojom v slovenskom jaskyniarstve. Potom ako sa jaskyne dostali pod správu Riaditeľstva pre cestovný ruch (RCR), jaskyniarstvo v Rožňave sa načas rozdelilo do dvoch táborov. V. Rozložník chcel aj naďalej udržiavať kontakt so SSS a venovať sa prieskumu jaskýň. Členovia jeho pôvodnej skupiny sa však priklonili na stranu RCR. Svoje budúce účinkovanie vnímali viac cez skoré sprístupnenie Gombaseckej jaskyne a tomuto cieľu sa usilovali podriaďiť zmysel ďalšej existencie skupiny.

Pre V. Rozložníka však Gombasecká jaskyňa aj naďalej predstavovala ústredný prvok jeho myšlienkových pochodov. Svedčí o tom referát, ktorý o nej vypracoval začiatkom júla 1952. Mal ho predniesť na valnom zhromaždení SSS, ale keďže naň neprišiel, referát z programu vypadol. Spor o Gombaseckú jaskyňu naďalej gradoval. V novembri 1952 sa na schôdzi skupiny mali vyjasniť vzájomné nezrovnalosti. Na

nej manéver s Čiernou vyvierackou tým druhým opäť neprešiel a ani on sa jej ešte nechcel úplne vzdať. Rozpory so skupinou sa časom prehĺbili ešte viac. Vyčítalo sa mu napríklad aj to, že do Liptovského Mikuláša posielal správy o Čiernej vyvieracke a po výmene zámkov mu dokonca znemožnili vstup do jej priestorov.

Svoju ďalšiu činnosť zamerával preto na okolité vyvieracky. V roku 1952 počas jarných záplav meral ich prietok a vyhodnocoval zistené poznatky. Najviac ho zaujala Trávna vyvieracka (Gyepű forrás) na východnom úpätí Plešivskej planiny. Skladala sa zo 6 prameňov a prietokového rievčiska so 130 m dlhou jaskyňou, ktorá odvádzala vodu zo strednej časti planiny. Keď sa v marci 1953 utvoril v Rožňave nový jaskyniarsky oddiel, kam prešiel i jeden člen starej skupiny, zvažoval, že sa ich pokúsi zainteresovať do vyvieraciek. Leto však trávil na meračskom kurze v Banskej Štiavnici. Po návrate ho preložili na baňu Rožňava. Dostal na starosť pracovisko Rudná a bol rád, že zostal v blízkosti Slovenského krasu.

Jaskyniarstvo sa v tom čase venoval sporadicky. V jeseni 1953 v Tiesninách pri Stratenej našiel dve vyvieracky. V jednej trochu kotal a dostal sa asi 4 m dovnútra. Lákala ho aj Dobšinská ladová jaskyňa, kde si chcel prezrieť jej neprebádané časti. Z jeho zámeru zišlo potom, keď dal v bani Rožňava dokopy 8-člennú skupinu pracovníkov Gemerských železodrodných baní, ktorí sa rozhodli venovať Slovenskému krasu systematicky. Týmto krokom sa začala ďalšia etapa jeho jaskyniarskej činnosti. V jej rámci sa práve pod vplyvom nádeje na objav v Trávnej vyvieracke úplne zriekol Gombaseckej jaskyne. V decembri 1953, ako zaregistroval vo vyvieracke silný prievan, pustil sa tu do sondovania a zisťovania smerových i úklonných pomerov puklín a prešľudoval i hydrologické pomery jej okolia. Tak dospel k názoru, že otvára, akú použil v Čiernej vyvieracke, nie je reálna pre značne zdĺhavú a namáhavú prácu. Po životnebezpečnej činnosti spojenjej s odstraňovaním ťažkých balvanov dostal sa v nej koncom marca 1954 do priestorov novej – Brzotínskej jaskyne. Vyznačovala sa existenciou deviatich podzemných jazier, takže väčšina jej priestorov bola schodná iba na gumenom člene.

Mal za sebou objav druhej a z hľadiska charakteru priestorov i komplikovanej jaskyne. Čakala ho etapa náročných prieskumných prác, ale pretože ich znemožňoval pomerne vysoký stav vody, pustil sa do otvárania vyvieracky Buzgó pri Krásnohorskej Dlhej Lúke. So skupinou tu pracoval dlhšie, a tak sa jeho činnosť opäť stala zdrojom nedorozumení s členmi pôvodnej skupiny, ktorí si aj na toto jeho pracovisko robili nárok. Na ďalší prieskum vyvieracky sa podujal až v druhej polovici októbra 1956. Mesto Rožňava znížilo jej hladinu, keďže uvažovalo o výstavbe vodovodu. To mu umožnilo preniknúť pomocou plávacieho obleku do prvého priestoru, kde zával vytvoril sífón. Nemal však k dispozícii kyslíkový dýchací prístroj, preto nepokračoval v prieskume ďalej. Jeho poslednou

Po prieskume Čiernej vyvieracky 22. 11. 1951, zľava: Š. Ivanec, A. Abonyi, V. Rozložník, Š. Roda, L. Herényi. Foto: V. Rozložník.

aktivitou vo vyvieračke Buzgó bol v roku 1957 prieskum komína, kde zaregistroval prievan. Potom sa sem už pre iné zaujatie nedostal. Bola to však Rozložníková činnosť, čo umožnila, aby členovia jeho pôvodnej skupiny nadviazali na predchádzajúce výsledky a v roku 1964 cez ďalšiu vyvieračku prenikli do novej – Krásnohorskej jaskyne.

Hneď ako poklesla hladina vôd v Brzotínskej jaskyni, začal sa venovať mapovacím prácam. Súviseli s projektovaním nového vchodu do jaskyne. Takáto činnosť si vyžiadala prekopat a vystužiť cca 14 m dlhý úsek, k čomu speleologické oddelenie Turistu, n. p., poskytlo potrebný materiál. Koncom augusta 1954 začali s razením a dokončili ho začiatkom apríla 1955. Intenzívne ho zamestnávala i otázka koncového sífónu v jaskyni. Zamyšľal sa nad spôsobom jeho prekonania a spriadal plány na skonštruovanie ľahkého potápačského obleku. Neskôr sa pustil do prieskumu komínovitých častí jaskyne a cestou speleologického oddelenia sa usiloval o získanie gumených člnov. V júni 1955 dostal plávacie obleky a začal sa pripravovať na potápačskú akciu. Spolu s J. Kubenkom pomocou plávacích oblekov a banského kyslíkového prístroja v polovici novembra 1955 napokon prekonal členitý sífón. Dostal sa do menšej sienky, odkiaľ viedla voľná cesta ďalej. Na jej konci ho čakal ďalší sífón. Pokus o jeho prekonanie o dva týždne neskôr už nebol úspešný. V lete roku 1956 sa venoval zameriavaniu I. úseku jaskyne a v roku 1957 premýšľal nad možnosťou podplávania II. sífónu.

Objav Brzotínskej jaskyne v ňom totiž obnovil, či skôr prehĺbil túžbu venovať sa prieskumu jaskýň aj trochu inak. Veľmi intenzívne si to uvedomil už v čase objavu Gombaseckej jaskyne pri zadnom sífóne. Nemožno sa diviť, že zakrátko začalo potápanie predstavovať ústrednú tému jeho jaskyniarskeho záujmu. Práve v ňom videl efektívny prostriedok na prienik sífónom v Gombaseckej a teraz i v Brzotínskej jaskyni. Ak sa pri 30. výročí Domice večer diskutovalo o jaskyniarskych problémoch a špekulovalo nad vybavením v častiach, kadiaľ pretekajú vodné toky, koncom roku 1956 už v prvom jazere Gombaseckej jaskyne skúšal nový ľahký potápačský prístroj. Pre potreby skupiny ho zakúpil Turista, Bratislava. Prvé pokusy uskutočnil v Úhornianskom jazere a nočné skúšky svietivosti lúčov v rieke Slaná. Teraz, keď mal vhodný kyslíkový prístroj, usiloval sa o vyhotovenie prototypu potápačskej masky a pustil sa do privykacích cvičení v Gombaseckej jaskyni. Po polročnej skúsenosti dostal v júli 1957 od V. Panoša z Kabinetu pre geomorfológiu ČSAV v Brne pozvanie na prieskum Jalového koryta v Macoche. Hneď v prvý deň uskutočnil pokusný zostup v Hornom jazierku, nasledujúci pokračoval zostupom do sífónu, kde po štvrthodine začal intenzívne pociťovať chlad vody. Pre nočný dážd

sa nedostal ďalej ani pri treťom zostupe. Získal však cenné poznatky o používaní prístroja v jaskyniach, pohybe pod vodou a o nedostatkoch domácky vyrobených častí výstroja.

Popri činnosti vyplývajúcej z objavu Brzotínskej jaskyne nezabúdala ani na prieskum Plešivskej planiny. Chcel ju dobre poznať a časom i ako celok spracovať. Ako sa skončili práce, ktoré súviseli s razením nového vchodu Brzotínskej jaskyne, začal sa venovať prieskumu južnej časti planiny. Sústredil sa tu na tri najvýznamnejšie vyvieračky a pri jarných záplavách meral ich prietok. Na požiadanie speleologického oddelenia Turistu vykonal aj obhliadku Jasovskej jaskyne. Potom sa na nejaký čas odmlčal. Obmedzil sa iba na kontakt s F. Skřivánkom a L. Jakucsom, ale expedície múzea slovenského krasu na Ohnište sa nezúčastnil. V júni 1956 v severnej časti Plešivskej planiny preskúmal Šingliarovu priepasť. Po prvej informatívnej pochôdzke ju spolu s K. Kozákom a V. Bendulom počas druhej výpravy zameral. Po zostupe do nej si v poslednej sieni obliekol plávacie oblek a podrobnejšie preskúmal jej dno. V roku 1957 pokračoval v prieskume stredného úseku Plešivskej planiny od Zvonice po Salanku. V auguste 1957 sa zúčastnil expedície múzea do Zvonice a aj z organizačnej stránky sa pričínal o zdarný priebeh podujatia. Na Hornom vrchu sa orientoval na poznanie terénu v okolí Jablonovskej priepasti, vyvieračky Eveteš a územia v oblasti Sorošky.

Pre rodinné problémy na prelome rokov 1957 a 1958 sa opäť odmlčal. Dlhší čas sa venoval iba pochôdzkam po Plešivskej planine. V zamestnaní sa mu rysovala možnosť štúdia a uvedomoval si, že sa mu tým značne zúži priestor na jaskyne. Ešte ani po rokoch nezabudol na Gombaseckú jaskyňu. V jeseni roku 1958 začal uvažovať nad podplávaním jej sífónu a spolu s Brzotínskou jaskyňou chcel čo najskôr ukončiť ich prieskum. Keď koncom roka 1958 mesto Rožňava upustilo od využitia vyvieračky Buzgó pre vodovod a zemnými prácami sa tu odkryl prirodzený otvor,

Čierna vyvieračka po znížení riečiska. Foto: V. Rozložník, 1952.

V. Rozložník sa začal opäť zamyšľovať nad možnosťou pokračovať v jej ďalšom prieskume.

Čo pre V. Rozložníka z hľadiska jaskyniarskej činnosti znamenala Gombasecká jaskyňa, svedčí aj nedorozumenie medzi ním a V. Benickým, ktoré vzniklo potom, ako sa v 44. čísle časopisu Život v roku 1958 objavila trochu nešťastná interpretácia jej objavu. Rozložník to pochopil tak, že sa podľa nej mal objav udiať pod Benického vedením. Reagoval na to novým článkom a žiadal o jeho uverejnenie. Vzniknuté nedorozumenie sa snažil vysvetliť a urovnať nielen V. Benický, ale i redaktor časopisu. V. Rozložník sa, žiaľ, nepriklonil na ich stranu. Z dôvodov, ktoré nikdy neobjasnil, ale dali sa vytušiť medzi riadkami, usiloval sa bagatelizovať všetko, čím k zdarnému priebehu prác, a tým aj k objavu prispela SSS.

Reakcia V. Benického vo februári 1959, keď redakcii časopisu napísal, že nik nemal záujem zobrať objaviteľské zásluhy rožňavskej skupine, prišla neskoro. V. Rozložník sa medzitým stal obeťou tragickej nehody. Vo veku nedožitých 39 rokov sa dňa 7. februára 1959 navždy uzatvorila jeho životná púť.